

Ljubljana, 1./VI. 1922. — II./22.

Emil D. Stefanovič
lastnik in odgovorni urednik

Banke.

Iz poročila g. ravnatelja Kamenaroviča, na občnem zboru »Jadranske banke« posnemamo po »Slov. Narodu« št. 121 od 27. maja te-le, za današnje kapitalistično družbo karakteristične konstatacije: »Radi tega smo se morali odreči gotovim našim sodelavcem iz prejšnje dobe, primorani pa smo bili tudi, da nekatere odstranimo. Med poslednjimi sta bila gg. A. Praprotnik in dr. J. Kavčnik.«

»In vse bi ostalo pri tem, ako bi gotovi nepoznani elementi ne bili intervenirali v nameri, da se na vsak način obdrži odstranjeno osebo in obnovi stara praksa izrabljanja zavoda v strankarske in osebne namene — mnogokrat umazane — svrhe. Ker je uprava zavoda enostavno odbila vsako neumestno intervencijo, so nam omenjeni elementi, da rabimo njihov lastni izraz, napovedali »boj«, identificirali sebe z neko politično stranko in predstavili neinformiranemu občinstvu naše pravilno postopanje kot sovražen nastop zavoda napram omenjeni politični stranki.

Tudi preko tega bi bili enostavno prešli, ako bi dotični elementi, ki zavzemajo in ki so zavzemali v javnem življenju vplivne položaje, ne zlorabljali svojega položaja in svojih zvez, da s tem delajo zavodu nepri- like in ogavnosti.

Med omenjene elemente uvrščujemo v prvi vrsti gg. Žerjava in A. Kristana, bivšega ministra ter njihove korifeje. Pripominjamo, da se naša kritika nanaša na delovanje g. dra. Žerjava kot politika in narodnega poslanca.

Kakor rečeno, gospoda vodi »boj« in izvaja represalije s strani gotovih državnih uradov, v katerih ima omenjena gospoda močan vpliv vsled svojega političnega položaja in svojih političnih zvez.

»Gospod dr. Druškovič, v službenem svojstvu inspektorata Ministrstva za soc. politiko, izjavlja zastopniku tuje države in inozemske družbe, da namerava Jadranska banka, preje slovenski, toda sedaj pohrvaški zavod, prenesti svoj sedež v Zagreb; da on, inspektor dr. Druškovič kot zastopnik državne oblasti in kot intimni prijatelj g. ministra dr. Žerjava, z obzirom na naše notranje politične razmere in na obstoječi antagonizem med Beogradom in Zagrebom, ne more dovoliti, da se zastopništvo poveri hrvatskemu, zagrebškemu (sic!) zavodu, ki ne uživa naklonjenost vlade, in da bi bilo tudi v interesu samega inozemskega društva, ako bi ono poverilo zastopništvo in se naslonilo (sic!) na politično banko, ki ima v vladnih krogih velik vpliv, povdarjajoč pri tem čisto nacionalno, pristno beograjsko Žerjavo-Praprotnikovo, včeraj Marburger-Eskompte, danes Jugoslovensko Union, jutri mogoče Agro-Merkur banko.«

»Gospod A. Kristan upravitelj državnega posestva Belje, nam je predlagal ustanovitev trgovske družbe à trois, potom katere naj se z ene strani izkorišča državno posestvo Belje s cenanim nakupom proizvodov, z druge strani pa socialistične organi-

zacije v Sloveniji s kupovanjem teh istih proizvodov od omenjene družbe.

Mi smo odbili to barantijo, toda tudi to smatrajo Kristanovi drugi iz demokratskih vrst kot sovražni čin napram demokratski stranki in Slovincem.«

»Dogodili so se celo slučajni, ko se je iz ministrstva financ opozarjala naša kljentela, da bo lažje dobila dovoljenje za nabavo deviz, ako to dovoljenje zaprosi potom kakega drugega zavoda.«

»Kakor smo že omenili, smo odpustili gg. A. Praprotnika in dr. Kavčnika, današnjega generalnega ravnatelja, oziroma ravnatelja Slavenske banke v Zagrebu. Med drugim je g. A. Praprotnik zlorabil svoj položaj v zavodu s tem, da je z manipulacijo pri svincu, sekvestiranjem od države, oškodoval za nekoliko milijonov Propagandni fond za Koroško sebi in svojim drugom v korist. To baš v težkih časih pred plebiscitom, ko se je zahteval prispevek za čast slovenske zemlje tudi od najbednejšega siromaka.«

»S svojimi nadaljnimi manipulacijami s svincem je g. A. Praprotnik prevaril tudi Upravno komisijo tehniško-visokošolskega fonda v Ljubljani za milijonske iznose.

Na posebno drzen način sta se pa gg. A. Praprotnik in dr. Kavčnik okoristila z manipulacijami pri svincu s tem, da sta fingirala kupčijo z imaginarno tvrdko, v to svrhu fingirala korespondenco z isto in s krivimi podpisi prevarila lasten zavod za več milijonov.

V korist obeh je interveniral g. dr. Žerjav, intimni prijatelj g. A. Praprotnika, kakor ga karakterizira sam inšpektor Druškovič. Ker se pa na intervencijo dr. Žerjava nismo ozirali, je on tudi to označil kot sovražno postopanje Jadranske banke proti demokratski stranki in Slovincem.

Upravi našega zavoda je bilo priobčeno, da je bil del dobička iz kupčije s svincem namenjen demokratski stranki. Iz knjig zavoda ni razvidno, da bi se bila demokratska stranka kot taka okoristila s tem denarjem, kar v ostalem potrjuje tudi izrečna izjava blagajnika pokrajinske organizacije demokratske stranke. Dognano pa je, da so ta denar dvignili ožji pristaši politike dr. Žerjava, k čemur sta jim pripomogla gg. A. Praprotnik in dr. J. Kavčnik.«

»Vsak narod ima tako upravo, kakor jo zasluži, oziroma kakršno si izbere.« — — —

G. minister toži g. Kamenaroviča, isto sta storila gg. Praprotnik in Kavčnik. Mislimo, pa, da ima gosp. Kamenarovič v rokah dokaze, predno je take, naravnost grozovite obtožbe zalučal v javnost proti omenjenim gospodom.

Na tem prepriju gospodov iz domače bankokracije nas zanima predvsem sledeče. 1. Navedbe g. Kamenaroviča so naravnost klasičan dokaz za trditev Karla Marksa: da je v kapitalistični družbi buržuazna vlada le izvršilni organ denarnih

mogotcev, ki tako vrše faktično vlado nad celim ljudstvom, čeprav jih je le mala peščica.

2. G. dr. Žerjav in njegova stranka sta bila med največjimi zagovorniki preganjanja delovnega ljudstva in zakon o zaščiti države se je rodil iz demokratske stranke.

3. Dr. Žerjav je bil tisti, ki je podvzel prvi napad proti 8-urnem delavniku.

4. Glasilo dr. Žerjavove ožje politične koterije vedno govori o idealizmu ter se zgraža nad »materializmom« proletariata, ki v naši domovini strada ko še nikoli.

5. Posebno nas pa zanima oseba bivšega socialističnega poslanca kranjskega volilnega okrožja, ministra n. r. g. Antona Kristana. Kako sijajno so opravičeni sodrugji, ki so začeli takoj po prevratu najostrejši boj proti temu delavskemu voditelju. V veliko zadoščenje nam služi, da bodo vsi delavci sedaj jasno videli, kam vodi sodelovanje

M. L.:

Strokovna politika neodvisnih strokovnih organizacij.

III.

Samo one delavske strokovne organizacije so prave, ki stoje na stališču razrednega boja. Kaj se to pravi? Mnogo je še nezavednih delavcev, ki ne razumejo, kaj to pomeni »razredni boj«.

Bili so časi, ko so delavci in delavke gledale v delodajalca svojega dobrotnika, četudi jim je dajal naj-sramotnejše plače, četudi so morale delati po 12 do 16 ur na dan v skrajno nezdravih delavnicah. In še danes se najdejo kraji, kjer so delavci prežeti istega naziranja; seveda je to že redkokje. »Ali on jim je dajal kruh, zaslužek in to je dobrota.«

V resnici pa stoji stvar čisto drugače in to delavstvo danes večinoma čuti. Zakaj mora delavec prijeti za kramp, zakaj mora delavka v tovarno? Zakaj mora delavec služiti tujemu gospodarju? Zato ker sam nima zemlje, ki bi ga redila, ker nima denarja, da bi si kupil orodja ali postavil tovarne. Delavec nima drugega kakor zdravje, roke in noge in glavo, z drugimi besedami: ima gotove telesne in duševne zmožnosti. Če noče od lakote poginiti, se mora podati s trebuchom za kruhom, da najde dela. Dela pa mu lahko da samo kak podjetnik, ki ima orodje, stroje, tovarne, rudnike, železnice, denar, z drugimi besedami — kapitalist. Na kapitalista se mora obrniti delavec, da dobi delo, če noče poginiti gladu. Kapitalist pa stremi predvsem za enim ciljem, da nagra-bi kar največ bogastva, da napravi kar največ profita. Brez delavcev mu tega ni mogoče doseči. Zato jih najame. Ali komaj prestopi delavec tovarniška vrata, že mu kapitalist tudi določi plačo, ki mu jo bo dajal. Zakoni sicer pravijo, da delavec ni prisiljen prevzeti delo, če je plača prenizka. Lepo se to bere na papirju. Toda v življenju je to drugače. Kaj hoče storiti delavec, ki je potrkal na neštevilna vrata tovarniških kanclij in mu nikjer ne nudijo plače, ki je primerna delu, ki ga nu-

z buržuazijo, kam pelje — ministe- rializem (pohlep po ministrskih stolčkih). Razbite vrste delavstva in Kristan kakor bogataš, upravnik Belje in tovariš Westena v uprav- nem svetu »Slavenske banke« — to je končni rezultat njegove protide- lavske politike, ki so jo mnogi žal veliko prepozno spoznali. Kako prav so imeli tisti, ki so že l. 1918 uvideli — kam gre pot g. Antona Krista- na.

Proletariat vidi iz tega le eno: da je njegovo edino možno razmerje do buržuazije in njenih strank — boj do konca, boj — do zmage so- cializma. Šele tedaj bodo take stva- ri, ki jih očita g. Kamenarovič, ne- mogoče.

Vi vsi pa, ki ste do danes še ve- rovali v fraze o narodnosti, itd. spreglejte in videli bode, da je za vas vse, delavce, nameščence, urad- niki in male kmete edini primerni prostor med razredno zavednim pro- letariatom.

di? Oglašja se prazen žep in prazen želodec. Končno mora le ugrizniti v kislno jabolko in prevzeti eno izmed ponujenih mest. In delavec čuti kaj kmalu, da je delodajalec nekaj čisto drugega kakor on. Delavec vidi, da ima tovarnar krasno stanovanje, da se vrsti soba za sobo, dočim on sam prebiva v ozki umazani luknji, ki jo mora deliti z ženo in kopicco otrok. Dočim ima tovarnar vsega v izobilju, hrane, obleke in denarja, mora delavec otepati kruh, žgance in po- gosto so lonci prazni. Kadar gre de- lavec iskati pravice, ga gospodje temno gledajo in neprijazno ga ogo- varjajo, pogosto mora čakati ure in ure in še nič ne opravi. Če pa pride tovarnar iskati »pravice«, tedaj pa se na stečaj odpro vrata, priklanja- jo se mu na vseh straneh, nikjer mu ni treba čakati in le redkokedaj se zgodi, da bi odšel praznih rok. V tovarni in povsodi se od delavca za- hteva samo ubogljivost in gorje mu, če se upre.

To razliko delavec kmalu opazi, sreča jo povsodi, spremlja ga pov- sodi. On je brezpraven, hlapec-pro- letarec, delodajalec pa ima vse pra- vice, on je gospod. Na eni strani de- lavec - proletarec, na drugi deloda- jalec - kapitalist. Dva razreda! Ka- pitalist in delavec ne moreta iti ro- ko v roki, vsak vleče na drugo stran, nikdar ne moreta priti skupaj. Ka- pitalist in delavec sta kakor volk in ovca.

Ko se delavec zave te razlike in tega nasprotstva, tedaj se vzbudi v njem razredna zavest. In ta razred- na zavest mu narekuje, da se mora osvoboditi jarma kapitalističnega iz- koriščevanja. To pa se ne da doseči s ponižnostjo, ne s prošnjo. To se da doseči samo v boju. Ali tega boja ne more voditi posamezni delavec. Ta bi kmalu podlegel. Ta boj lahko vodi samo organizacija. In zato pravimo, da je prava edino ona delavska strokovna organizacija, ki stoji na stališču razrednega boja. To so rde- če strokovne organizacije.

Genovska konferenca.

Genovska konferenca je končana. Njeni sklicatelji niso hoteli doseči na nji ničesar manjšega, kakor zopet vzpostaviti gospodarsko ravnostevno Evrope, ki ga je uničila svetovna vojska. Bahači! Nihče ne more iz svoje kože zlesti. Imperijalistična buržuazija ni v stanu zadržati gospodarskega propadanja Evrope, ki je štiri leta služila za bojišče, po katerem so drville čete raznih imperijalističnih taborjev, tako dolgo, da so spremenile polja v puščave in izenačile mesta poljski ravnini.

Buržuazija je pokazala v Genovi svojo popolno nezmožnost, svojo absolutno impotenco. Bil je velik »bum — bum« prišli so evropski državni slavnih imen, laški kralj in bogve še kaki dostojanstveniki. In vspehi? Več tednov so govorili in govorili, lezli kakor mačke okoli vroče kaše, a stvar ni šla naprej. Srečno so prispeli tako daleč, da so se z božjo pomočjo — preselili v holandski Haag. Malenkostna prerokanja med zmagovalnimi državami so pokazala celem svetu, kako globoka so nasprotstva med Anglijo in Francijo, med Japonsko in Združenimi državami, med Italijo in Francijo, med »zmagovalci« in Nemčijo itd. Zveza narodov je le še kadaver in smrad se širi po širni zemlji. Če Lloyd George in Bartu razlagata svoje prijateljstvo v še tako vznemirnih frazah, čivkajo že vrabci po vseh stregah, da je to le hinavstvo in vsak proletarec vidi jasno, da je Antenta, žalostnega spomina, na koncu svoje učenosti in da je mirno umrla v Gospodu.

Propad meščanske družbe je jasen. Propad in razkroj buržuaznih držav napreduje skokoma. Celi sijaj meščanskih vlad spominja na rdečico, ki obliva lica človeka, ki je v najvišji meri jetičen. Buržuazija je razred, ki je posvečen smrti v najkrajši dobi. To je najvažnejši vtis, ki ga dobimo, če opazujemo delovanje genovske konference. Zvezda buržuazije zapada — za vedno.

Zato vstaja na vzhodu sijaj in zvezda novega razreda — zvezda proletariata. Moč proletariata raste vedno bolj in rasla bo vedno hitreje.

Proletariat je poklican, da stopi na mesto umirajočega buržuaznega razreda. To se najbolje čuti iz vloge, ki jo je izdala v Genovi delegacija ruske proletarske republike. Ruski proletariat je v težkem položaju. Štiri leta so mučile Rusijo intervencije in dobro podprti napad Kolčakov, Denikinov in Wranglov, nasprotniki so skušali vzdigniti vsak čas prste, huda lakota je prišla nad deželo; ali vendar proletariat je ostal na vladi. Prva proletarska vlada, ki je v zgodovini človeštva prišla na površje, se je obdržala kljub vsem oviram. In zastopniki te proletarske vlade so stali z vzdignjeno glavo pred zbranimi zastopniki buržuazije celega sveta. Oni edini so imeli trden program, svetoven nazor, velike zgodovinske vidike in zastopali so jasno interese ne le ruskega, temveč celokupnega proletariata. Oni so zastopali bodočnost, dočim so vsi buržuazni zastopniki bili glasniki preperle preteklosti.

Prvi predlog ruskih zastopnikov je bilo — razoroženje. Pravite, da hočete zopet vzpostaviti evropsko gospodarsko ravnostevno, ki ga je uničila vojska? Dobro, storite prvi korak, ki je k temu potreben, začnimo z razorožitvijo. Tako je rekla ruska delegacija zbranim buržuaznim zastopnikom. Zastopnik najbolj imperialistične države, francoski delegat Bartu, je videl v tem seveda

osebno žalitev. »Na finejši način« so odklonili angleški imperialisti to rusko zahtevo.

Iz tega sledi: Razorožitev je nemogoča, dokler vlada buržuazija in prvi pogoj za razorožitev je, zmaga delovnega ljudstva nad buržuaznimi troti.

Če hočete razorožitev, borite se za dosego socialističnega družabnega reda. Dokler ne doženete tega, je vsaka misel na razorožitev — utopija.

Ko se je šlo v Genovi za to, da se izropa Rusijo, so se znašli vsi meščani v »enotni fronti«. »Restitucije« — poslednja modrost, zadnji krik kulture! Ni zveličanja — brez restitucij!

Kaj je po pravici to — restitucije? Po slovensko pomeni to, naj bi Rusija vrnila inozemskim kapitalistom vse lastninske pravice, ki so jih imeli v Rusiji pred proletarsko revolucijo 1. 1917. Teh kapitalistov je le mala peščica. Par borzijanskih in industrijalnih baronov, gotovo ne več kakor 100 oseb. Te belgijske, francoske in angleške velekapitaliste, ki imajo interese na »restitucijah« bi lahko seštel na prste. Ampak ti maloštevilni milijarderji so pa pravi vladarji v današnji kapitalistični družbi. Kakor je že Marks rekel, ni buržuazna vlada nič drugega, kakor izvršilni organ denarnega žaklja. In po taktu tel 100 denarnih mogotcev plešejo Lloyd George, Bartuji in Fakte.

Rusija ne prizna restitucij, kakor ne prizna vrnitve vojnih dolgov, ki ste jih posodili carskim vladam! To je bil ruski odgovor. Rusija neče pristopiti, da bi par velekapitalistov svobodno drlo in izsesavalo milijone ruskih kmetov in delavcev.

Buržuazija je grozila na vse načine. Začel je krik ko v židovski šoli. Potem so se gospodje nekoliko pomirili in so napravili celo smehljajoči obraz. Še je bila buržuazija sveta dovolj močna, da je Rusiji odrekla posojilo, ali prestaba je že, da bi prisilila rusko vlado, da se ji podvrže in prizna lastninske pravice peščice milijarderov. Zobje meščanske Evrope so postali gnili in majejo se, tako, da ni več v stanu da vgrizne ruskega medveda...

Ruska vlada je sklenila pogodbo z nemško meščansko vlado. Nemški kapitalisti in tudi socialni demokrati II. internacionale, ki so ministri v meščanski vladi in torej tudi socialisti kakor n. pr. nepozabni bivši sodrug Anton Kristan (sedaj upravni svetnik Praprotnikove banke), so to storili le neradi. Prisilila jih je v to nenasitna požrešnost zmagovalcev. Ta pogodba je velikanskega pomena. Agrarna Rusija s 150.000.000 prebivalcev in najmodernejša industrijska država Nemčija — to pomeni gospodarsko zvezo, ki bo v stanu v poteku malo let premagati vse gospodarske težkoče. V Nemčiji je delavstvo zelo močno in le vprašanje kratkega časa je, da prevzame tam proletariat vlado v roke. In potem, bo nemško-ruska zveza, zveza proletarskih držav, ki bode merodajna za proletariat celega sveta. To bo vogelni kamen nove, proletarske, socialistične Evrope... V boju proti lastni buržuaziji se borimo tudi za novo socialistično Evropo, se borimo za novo družbo, ki več ne bo poznala ne militarizma, ne izkoriščanja. Ali dosegli jo bomo le če se bomo za njo borili. Politične, strokovne in gospodarske organizacije so naša najsilnejša orožja v tem boju. Proletarci vseh zemlja, združite se v tem boju!

Na naslov Trboveljske premogokopne družbe in v vednost širše jugoslovanske javnosti.

II.

Ogljikovi hidrati (njihov tip je sladkor, potem vse moke, krompir in podobno) odrejeni so za naraščanje moči. Preobrat, kateri se z njimi vrši v organizmu, je hiter in mal, ter se na ta način z njimi dobiva zelo hitro mišična moč brez velike izgube, kar pa je z mastjo povsem drugače.

S hrano, predstavljeno v I. tablici, organizem dobiva dovolj kalorij glavno iz ogljikovih hidratov t. j. tako hrano, katera se lahko hitro pretvori v življensko moč in v krettno. Taka hrana je po spekulativnem razmotrivanju zelo dobra, ker se z malim stroškom in malo časa lahko izsesa iz človeškega organizma potrebna količina delavne moči. Taka hrana ne more iz kulturnega in sploh iz človeškega stališča biti slabša kakor je, ker ona črpa in uničuje organizem. Tako hranjenje je isto, kakor nezadostno obdelovanje zemlje. Če se zemlja kar površne orje in nič ne gnoji, če se setve na njej ne menjajo, se ona hitro izžrpa in postane neplodna ledina. Po preteku nekoliko let bi se morala taka zapuščena zemlja globoko orati in na novo gnojiti dva leta in se bo še tedaj težko povrnila zopet v plodno stanje. Ravno tako je s človeškim organizmom, uničenim s slabo hrano. Razen tega so znanstvena raziskovanja na tem higijenskem polju pokazala, da želodčni sok zelo težko prekuha to beljakovino, katera se nahaja v kruhu in radi tega so delo in napor želodca in črevesja mnogo večja. Vsled tega

dela so organi za prekuhanje ne-normalni, preveč delajo, se utrudijo in lažje obolijo, nastane razširjenost želodca, katar želodca in čreves itd. Potem pa z ozirom na samo hranljivost kruha nastane vprašanje: jeli ta hranljivost resnično stvarna, ali samo teoretična v onih slučajih, pri katerih je kruh glavni, čeprav ne edini del hrane, ker je vsa njegova beljakovina ne more prekuhati in velik del neuporabljene propade. Na ta način že tudi teoretični prilično veliki deficit beljakovine v taki hrani v praksi, radi svoje nemogočnosti prebavljanja v želodcu, postane še večji. Hrana z mnogo kruha ni samo z vidika dajanja moči slaba. Taka hrana, kot nezadostna pelje k hujšanju telesa, radi male količine masti in beljakovine, ki vsled zgoraj omenjenega prebavljanja postane še manjša. Delavec dobiva izgled same »k'ož e in kosti«. Želodec postaja len, ni v stanju, da kuha, razširja se, nastane katar želodca z vednim kozljanjem. Čreva tudi postanejo lena, jetra so manjša, celokupna količina krvi postane manjša, izgubi se apetit. Vobče se s tako hrano organizem pelje v nevarnost, človek postane len in popolnoma nesposoben za vsako delo.

Taka hrana kot nezadostna in škodljiva za organizem mora se zavreči in mi bomo poskušali, da jo popravimo imajoč pri tem v vidu, koliko je mogoče, da je manjši denarni izdatek.

Tablica 2.

Dobra in po ceni hrana za delavca, kateri težje dela.

Oblika hrane	Beljakovina	Mastnih edinic	Ogljikovih hidratov	K
Kruh za celi dan 750 g po 24—	52.5	3.8	397.5	18—
Za zajtrk (6 ura zjutraj) 200 mleka (15—) ali 30 g slanine	14.4	12.4	—	3—
1 čaj s sladkorjem (v slučaju, da je zajterk suha hrana . . .	—	—	10—	6—
Sir ob 10. in 4. uri skupaj 60 g, 1 kg 60 K	19.4	3.2	1—	8—
Goveja juha opoldne in zvečer skupaj 600 g, kg K 60—	4.8	4.6	23.6	12—
Kuhano goveje meso opoldan in zvečer (brez kosti) skupaj 300 g, kg po 56 K	55.2	31.3	—	16—
Pražen krompir,* za obed in večerjo skupaj 500 g in potrebna količina masti in čeb.	20.2	31.9	223.1	10—
Črna kava po obedu s sladkorjem	—	—	5—	6—
Vina na celi dan 3 decilitre ali mleka, čaja, ali drugi napitek** 1 K 42—	—	—	6.9	13—
	166.5	87.2	667.1	92—

Vrednost te hrane v kalorijah

Skupaj kalorij 3.954.5	6119—	754.3	2588.3
sorazmerno v odstotkih	15.5	19—	65.5
potrebno je po odstotkih	16—	16—	68—

Primer dobre hrane za fizične delavce, kateri opravljajo težje delo, pokazan je v drugi tablici. Tako hrano se ne more niti najmanj označiti kot luksusno.

Samo vino je vnešeno v taki mali količini, da nam niti sami antialkoholčarji ne morejo nič predbacivati.

Mi se ne bomo dalj zadržavali, zakaj smo v gornjo tablico uvrstili alkohol, zadostuje, da pripomnimo, da ni treba delati ukor sami porabi, ampak zlorabi. Medtem smo mi vzeli 300 g vina na celi dan, kar pomeni 30 g alkohola dnevno za enega odraslega človeka 70 kg teže, katere mu higijenci dovoljujejo tudi 70 gramov alkohola dnevno, če opravlja težko delo. Mi smo še daleč pod

dovoljenim minimom, in postaja s tem vsaka nadaljna diskuzija za ta tretji del vina brezpomembna.

V tej tabeli smo vzeli krompir, kajti ta je najcenejša prikuha in je njegova vporaba največ vdomačena. Cene niso vzete take, ki so stvarno na trgu, ampak take, kakršne so predpisane po državnih oblasteh, katere pa nihče ne vpoštevajo. Z ozirom na to, ne more biti vrednost hrane nikdar manjša od 92 kron, nego samo večja od te svote. Razume se, da je to cena samo življenskih potrebščin, drva pa potrebna za kuhanje niso zaračunjana. To je eden podatke za računanje

* Iz belega kruha želodec prekuha le 80% beljakovine, 20% popolnoma propade.

„DELAVSKE NOVICE“ izhajajo vsak petek.

Uredništvo in upravništvo: Turjaški trg 2.

Letna naročnina . . . . . 120 K
mesečna naročnina . . . . . 12 K

Posamezna številka 3 K.

minimalne delavske dne v današnjih razmerah. Za hrano enega delavca je potrebno, da se potroši zgolj za hranljive živilske potrebščine, katere se šele morajo pripraviti in pretvoriti v »hrano« 92 K na dan.

Delavec pa je oženjen, njegova družina navadno sestoji iz očeta, matere in dveh otrok (v premeru) ali je pa samec in v tem slučaju mora skrbeti za stare roditelje ali pa nepreskrbljene brate in sestre. Iz družinskih razlogov, radi vzdrževanja in ohranjanja svoje hiše in dece kakor tudi radi vzgoje družine, je delavec primoran dati podporo svoji rodbini in ji dati sredstva za hrano. Če bi nam kdo rekel, da imamo večje število delavcev samecev, kateri edino zase skrbijo, naj nam bo dovoljeno, da omenimo, da so taki delavci prisiljeni jemati že zgotovljeno hrano po gostilnah, in tedaj taka hrana ne bo veljala 92 K ampak najmanj dvakrat, če ne trikrat toliko. Pod konec, ali se nas bo sililo, da mi radi tega, da damo delavcu manjšo dnino, propagiramo idejo, da naj ostane delavec brez družine?

Vzeli bomo v obračun navadno delavsko družino: moža in ženo in dva otroka, in bomo zračunali ceno hrane za to družino. Ženo, vzamemo, da ima povprečno 60 kg telesne teže in katera naj obavi lažje telesno delo. Taka žena potrebuje 60 krat 34,9—2.094. — kalorij. Za dva otroka, predpostavimo enega od 10, drugega pa 13 let, z respektivno težo od 25 in 35 kg, torej za teh skupnih 60 kg potrebna hrana rabi skupno 2.094 kalorij. Za ženo in dva otroka potrebuje torej hrane katera daje 4.188 kalorij. Če hrana, katera nam daje 3.954,5 kalorij velja 92 K potem pa hrana 4.188 kalorij mora veljati 103 K.

Eni delavski družini je torej potrebno za nabavo dnevnih življenjskih potrebščin 200 K to je pa, kakor je razvidno iz tablice 2, najbolj prosti in po ceni.

Obleka, perilo in obuvalo.

Tukaj po hrani prihaja na vrsto obleka, katero mora delavec imeti zase in za svojo družino.

Dokler je naloga hrane, da poda močnost organizmu, da obnavlja

svoje izčrpane edinice in da razvija silo potrebno za delo je obleki naloga, da isti organizem ščiti od škodljivih zunanjih vplivov (prevelike hladnote) in da prepreči, da organizem vsled zunanjih vplivov ne izgubi zastonj svoje toplote, ali da se ne prehladi vsled česar lahko nastopijo razne bolezni.

Obleka je ravno tako potrebna človeku kakor hrana. Pri nakupovanju obleke napravi delavec izvestno ekonomijo in sicer samo do gotove meje. Če poskusi, da pri tem napravi šteditev čez minimalno mero, on tedaj riskira, da škoduje svojemu zdravju. Sicer za obleko obstoja tudi minimum. Preje nego ugotovimo ta minimum bomo ravnatoko kakor smo to postopali pri ugotovitvi izdatkov za hrano, iznesli najprej ono kar eden delavec potrebuje t. j. budžet ene delavske rodbine za obleko. N. pr. vzamemo enega nam dobro znanega oženjenega delavca, kateri ima štiri otroke, 8, 10, 14 in 15 let starih. Njegovi stroški za obleko, za 6 člansko družino iznašali so v l. 1920 (ko je draginja bila največja) okrog 8000 kron. Radi take nizke svote so bili njegova žena in otroci samo na videz »približno« oblečeni. Ponavljamo samo na videz. Poljše bi bilo rečeno, da so bili samo malo dostojnejše oblečeni, da se sploh smejo pokazati na ulico. Ženska deca in njih mati imajo samo po eno, malo manj raztrgano in slabo obleko, katero oblečejo le takrat, ko gredo na ulico, a da bi zakrili razirgane srajce pod to obleko. Če se vzame v poštev, da je ta delavska družina, denar za to obleko, »odtrgala sebi od ust« in da ta družina stanuje v eni luknji z relativno nizko stanarino, samo da bi si vsaj kolikor toliko zadostila v obleki, moramo priznati, da je ona dala za obleko vse, kar je sploh mogla dati in je poleg vsega tega, še vedno ostala gola, brez obleke, brez perila, brez obuvala.

Poglejmo koliko najmanj potrebuje ena delavska rodbina od štirih družinskih članov (oče, mati in dva otroka). V doli omenjeni tablici so potrebe v detajlu, da bi se nam predbacivalo, da smo vzeli cifre kvantum na pamet.

Tablica 3.

Proračun izdatkov za obleko, perilo in obuvala za 4 člansko delavsko družino.

Za očeta delavca	K	Za mater — ženo delavčev	K
ena kompletna obleka	3000.—		2000.—
obuvalo 2 para s popravkom	1930.—		1000.—
perilo, 2 para po K 240 in 120	720.—		720.—
klobuk ali kapa	300.—		—
4 pare nogavic	160.—		320.—
žepni robci 4 komade	120.—		160.—
1 brisača	80.—		80.—
srajca za spanje, 1 kom. (da delavec ne spi v znojevi srajci v kateri je delal)	200.—	spodnje krilo	200.—
1 topla srajca za zimo	300.—	copate	100.—
			K 4580.—
	K 6810.—		
Za dva otroka:			
Poletna in zimska obleka (4 obleke)	2800.—		
obuvalo po 1 par s popravkom	1000.—		
perilo po 1 par	200.—		
nogavice po 4 pare, torej 8 parov	240.—		
klobučki ali kapice, 2 komada	200.—		
žepni robci, 4 komade	100.—		
brisača, 2 komada	160.—		
	K 4700.—		
Razni drugi izdatki za obleko:			
mast za čevlje 15 K mesečno	180.—		
za popravek obleke, perila in nogavic, sukanec, milo in drugo	1000.—		
	K 1180.—		
		Vse skupaj K 17.270.—	

Za otroke smo vzeli po dve obleki, poletno in zimsko. Če bi kdo rekel, da je to preveč in da ena obleka traja več kakor eno leto naj nam bo dovoljeno, da rečemo, da obleka, katera danes velja 4000 do 6000 K ne more biti trajna niti trpeti krpa-rije. Povdariti je pa treba, da v ta-

blico nismo unesli zimsko suknjo, niti nismo za ženo in otroke unesli eno toplo srajco za zimo, predpostavljajoč, da bo žena — mati, katera ostane na domu, zadosti praktična in da bo vsaj od stare obleke katere sploh ne bo, ampak vzemimo, da jo bo žena (mati že preskrbela) napra-

vila spodnjo toplo obleko, katera bi nekoliko zamenila zimsko suknjo.

Za obuvalo označili smo svote, katere na noben način ne izgledajo prevelike.

Za kape, klobuke in brisače bo morda kdo omenil, da se ne kupujejo vsako leto. Za kape in klobuke bi morda tak primer mogel biti na mestu, če bi jih mi označili z velikimi cenami. Ali svote, katere smo označili predstavljajo polovico onega, kar ti artikli danes veljajo in smo potem že imeli pred očmi, da ti artikli trajajo dve leti.

Kar se pa brisač tiče, so v 4 članski družini na razpolago le 4 brisačke, in jasno je, da so te brisače kmalu nerabne, zlasti pa pri delavski družini, katera se mora najmanj trikrat na dan umiti in z njimi obrisati, se te brisačke morajo raztrgati in poštanajo v enem letu popolnoma nerabljive.

Kakor je iz tablice tri razvidno, je izdatek za obleko, perilo in obuvalo 17.270 K letno, ali 48 K dnevno.

Stanovanje.

Človeku je potrebno stanovanje, da bi se mogel skriti in se odpočiti od dnevnega dela in da bi se eventualno skrnil od zunanjih nezdod. V stanovanju preživi človek večji del svojega življenja. Iz teh razlogov je potrebno, da človek ima zdravo stanovanje, dovolj solnca in svežega zraka.

Poleg teh čisto higijenskih razlogov mora biti stanovanje ugodno tudi iz moralnega-duševnega pogleda. Če stanovanje sestoji iz vlažne, nerazsvetljene in smrdljive luknje, ga bo cela družina zapuščala vedno. Oče bo odšel v gostilno, mati k svoji prijateljici, ali se bo pa dušila v vlažni sobici, otroci pa, če so učenci, namesto, da ostanejo z materjo na domu in izdelujejo svoje šolske naloge,

ali da se zabavajo v krogu svoje matere, šli bodo na pokvarjeno ulico in bodo tam dobili vzgojo, od katere pozneje ne bodo imeli ne oni, ne njihova družina nobene koristi. Slaba delavska stanovanja, ne samo, da fizično uničujejo delavsko družino, postajajoč tuberkulozna jama, za njo rušijo tudi moralno to družino, tirajoč očeta v gostilno, otroke na ulico, mati pa postaja duševno nesposobna za vzgojo svojih otrok.

Ponavljamo, da je potrebno, da je stanovanje dovolj razsvetljeno in zadosti prostrano, da zasigura dovolj svežega zraka onim, kateri v njem stanujejo. Stanovanjski zakoni raznih dežel predvidevajo gotove minimume obsega sob, v katerih se stanuje. Na ta način francoski zakon iz leta 1902 zahteva za eno sobo, v kateri živi ena oseba, najmanj 25 m². Za vsakega otroka »posebej« je dovolj polovica te kubiture. Najmanjša višina sobe je 2.60 m. Višina čez 4 m je nepotrebna. To je poleg vsega minimuma. Ameriški in drugi zakoni zahtevajo 28 do 30 m² za osebo.

Opombe:

* Mi smo tukaj vzeli krompir zaradi male cene, kateri daje večjo količino ogljikovih hidratov. Medtem bi bilo boljše, da se kot prikuha vzame fižol ali kaj drugega, kar ima več beljakovine in bi takrat mogli vzeti manjšo količino mesa — namesto 300 gramov, zadostovalo bi 200 gramov mesa brez kosti. To bi bilo posebno za fizične delavce od velike koristi, da se jim potrebna količina ogljikovih hidratov, katerih bi v zgoraj omenjeni hrani bilo manj kakor v krompirju — dajo za dnevno hrano še kaka močna jedila, s katerimi bi nadomestili pomanjkljaj ogljikovih hidratov z odgovarjajočo količino sladkorja. Za organizem, kateremu je potrebna večja količina fizične moči, je sladkor najugodnejši, ker v takem slučaju pri fizičnem delu ima mnogo manj zgube v moči, nego če organizem mora črpati to moč iz beljakovine. ** Da bi tablica bila bolj enostavna, smo mi kalorije vina računali napram količini ogljikovih hidratov. V splošnem daje 1 del vina 60 kalorij.

Dnevne vesti.

Dokumenti o gen. Wranglu. Prinašamo 5 dokumentov, ki jasno govore, da pripravljala gen. Wrangel nove vojne avanture. Bolgari so mu računali precej prekrizali. Dolžnost naše vlade je, da pred vsem odpravi nadležnega »gosta« Wrangla, ki se v zadnjem dokumentu, ki ga je zaplenila bolgarska vlada podpisuje zelo ne»gostovsko« za vrhovnega poveljnika ruske vojske, čez nje. Razven tega, da razpusti ruske kadetnice v Jugoslaviji, prepove Rusom nošenje orožja ter razpusti »ruske« pogranične čete. Upamo, da se bo to sedaj vendar zgodilo, ker je že tudi intervenirala v tem smislu neka velesila v Beogradu. Če je Wrangel simpatičen Paščin in Spalajkoviću, neka jim bude, ampak 99 odstotkov jugoslovanskih državljanov si bo oddahnilo, ko bomo rešeni te — more, ki preti zapletli našo državo v vojno. Tudi pri nas je čas, da se odpravi tajna diplomacija.

I.

Wranglov generalni štab v pogajanjih s Pašičevo vlado.

Zelo zaupno.

Šef glavnega štaba, vrhovni komandant Wranglove armade, 8. aprila 1922. St. 347. Navodila ministru Rusije za pogajanja z ministrskim predsednikom kraljevine SHS.

Dejstva, ki slede, morajo biti temelj pogajanjem.

1. Iz poročila, ki smo ga prejeli od naših agentov kakor tudi iz onih poročil, ki nam jih je dal na razpolago srbski glavni štab, je razvidno, da rumunska država absolutno ni dorasla nalogi, ki smo si jo zastavili za časa pogajanj pred zaključkom sporazuma. Če je že zadovoljno napredovala vsled blagodejnih naporov francoskega vojnega odposlanstva materialnost naše armade, pa ni napredovala morala, ki bi ji mogli mnogo očitati! Narod je utrujen in si želi miru. Skoro bo nemogoče misliti na vojno, posebno pa po dveh ali treh tednih trajajočega sovražnega stanja, ko bi šle rumunske čete skozi prvi ogenj.

2. Ker moramo že računati z nezadostno moralno, moramo tudi računati z neuspehi in posledicami teh neuspehov. Tako bi najmanjši umik v notranjost Dobruđe in približevanje rdečih čet k bolgarski meji izzval takoj komunistični državni prevrat v Sofiji in potem nacionalistični državni prevrat v evropskem delu Turske. Madžarska bi se v takih okoliščinah zelo sumljivo vedla in lahko bi zopet našleteli na dogodke, ki so nam še živo v spominu iz leta 1919. Zaraditega je položaj za Jugoslavijo zelo kritičen in namesto mobilizacije dobrovoljcev, ki je že itak garantirana v sporazumu, bi morala Jugoslavija izvesti popolno mobilizacijo in prevzeti vojne operacije.

Za Francijo pomenijo seveda te okolnosti padanje njenega upliva v centralni Evropi, za druge države pa nove prizkušnje. Da bi se jim izognili, je absolutno potrebno:

a) Da se pobriga francoska vlada za rumunsko armado in da napne vse svoje moči za njeno čim večjo kakovost.

b) Vsled absolutne nemogočnosti doseči vse to pred kratkim časom, ki še preostaja pred otvoritvijo sovražnih odnosov je treba pričeti predvsem z reorganizacijo ruske armade, in sicer naj vpliva francoska vlada:

a) Da bo rumunska vlada opremila 15.000 mož ruske armade, ki je v Rumuniji.

b) Da pozove vlado male antante in Madžarske za dovoljenje nadzorovanja ruskih dobrovoljcev po ruskih vojnihi atatejih.

c) Da doseže od bolgarske vlade ukinitje propagande, ki demoralizira čete ruske armade, tako da so nam nekatere že odrekle pokorščino.

d) Da začasno do prejema denarja od agentov Rusije v Washingtonu, odobri kredite s potrebnim kratkim rokom za vzdrževanje in pripravlanje za bojno stanje 15.000 mož.

e) Ministrski predsednik kraljevine SHS naj bo prepričan, da trdno upamo, spominjajoč se njegove brezmejne ljubezni do Rusije, da bo ustregel našim nameram ter dovolil prevoz elitnih čet, okoli 7000 po številu, iz Bolgarske v kraljevino. Obenem tudi upamo, da bo podprl našo prošnjo francoski vladi, ki je v dobrobit jugoslovanskega naroda.

Podpisan: General-lajtnant.

II.

Francoskemu vojnemu ministrstvu.

Zelo zaupno.

Šef glavnega štaba, vrhovni komandant, 20. aprila 1922.

Vaša visoka ekselencija!

Po naredbi vrhovnega komandanta Wrangla mi je čast naznaniti Vam, da je stavil danes 20. aprila general-lajtnant Holmsen francoskemu vojnemu ministrstvu predloge, osnovane v pogajanjih z ministrskim predsednikom Pašičem, ki jih pa Vi že poznate. Vrhovni komandant je odredil, da se naj ravna general-lajtnant Holmsen po Vaših navodilih. Na željo vrhovnega komandanta Wrangla, Vas naprošamo, da bi nam sporočili ob priliki snidenja z ministrom Rumunije, v koliko je bil general zadovoljen s prilaznim sprejemom v Beogradu od Njenega Veličanstva kraljice Rumunije. Izvolite se prepričati o mojem spoštovanju in vdanosti.

General-lajtnant Miler Niegovi visoki ekselenciji g. Goursu.

III.

Zelo zaupno.

Šef glavnega štaba, vrhovni komandant, 20. aprila 1922.

Vaša ekselencija! Priloženo Vam pošiljam navodila za pogajanja z ministrskim predsednikom kraljevine SHS, ki smo jih poslali ministru Rusije v Beograd. Čast mi je, obvestiti Vas, da je izdal vrhovni ko-

mandant Wrangel povelje, da stopimo v zvezo s francoskim vojnimi ministrstvom in da dosežemo čim prej pismeno odobrenje gorenje ministrstva za predloge pod 2. a), b) in c). Kakor hitro boste dobili to odobrenje, obvestite takoj ordonančne častnike vrhovnega komandanta, ki bodo čakali v Parizu na Vaše zapovedi. Po izvršeni Vaši misli, je odredil vrhovni komandant, da se ravna:

a) po navodilih g. Goursa, predsednika konferencie poslanikov, kateremu je vrhovni komandant podelil približno isto nalogo.

b) po izjavi ministrskega predsednika g. Pašiča, ki je ponovno obljubil Strandmanu, ministru Rusije v Beogradu, da bo o vsem tem, kakor hitro bo prispel v Genovo, podrobno obvestil predsednika francoske delegacije in pa šefa tehničnega oddelka glavnega štaba, polkovnika Boškoviča, ki se bo natančno pomenil o akciji s šefom francoskega vojnega odposlanstva. Prosim, da bi mi brzojavno sporočili o mojem spoštovanju in udanosti.

Podpisan: general-lajtnant Miller. Naslovljeno Njegovi ekscelenci general-lajtnantu Holmsenu.

IV.

Poslaništvo Rusije v Parizu.

Zelo zaupno.

Vaša ekscelencija! Po ministru Rusije v Beogradu in sporočilu generala Holmsena, morate brezdvomno že vedeti o popolnem uspehu pogajanj s francosko vlado. V sled dogodkov v Genovi smatram razpoložene francoske vlade v Genovi za tako povoljno, da sem prepričan, da bi sprejela še druge podobne predloge. Treba se je potruditi, da homo imeli čimveč koristi iz tega razpoložanja in da preprečimo težkoče pisanja o podrobnostih V. N. Strandmanu. Če vrhovni komandant misli, da bi bilo dobro pomeniti se še ustmeno, bi prišel prihodni teden v Beograd. Seveda ne bi smeli o vsem tem vedeti časopisi, zato pa ne bi smela trajati moja odsotnost več kot pet ali šest dni. Izvršil sem z velikim zadovoljstvom željo vrhovnega komandanta in sporočam ministru Rumunske generalovo spoštovanje. Izvolite se prepričati o mojem spoštovanju in udanosti.

Nepodpisano.

Naslovljeno Njegovi ekscelenci general-lajtnantu Millerju.

V.

Strogo zaupno.

Zapoved

9. aprila 1922. Srbija, Karlovec. št. 213.

Z ozirom na nastali položaj zapovedujem 1. Enoto imajo biti pripravljene, da pri prvi potrebi stopijo v akcijo.

(Paketni Br. B. »E-M«.)
2. V slučaju, da v notranjosti države stopi kaka politična stranka v akcijo, se ne smete na noben način udeležiti njenega preganjanja.

Zapoved je izdana v 10 izvodih:

Poveljniku 6-ga korpusa, načelniku divizije geral. Foku, poveljnikom polkov: Kornilovskega, Brezdovskega, Marikovskega, Aleksandrovskega, Galipolskega, nadzorniku vojnih šol in načelniku severne garnizije.

Vrhovni poveljnik ruske vojske general-lajtnant

Wrangel.

V. J. D. načelnik štaba armade generalštabni konjeniški general

Satilov.

Originalu enako.

Generalštabni polkovnik

(Podpis nečitljiv.)

Mednarodni pregled.

Rusija.

24. t. m. je sklenila Rusija trgovinsko pogodbo z Italijo. Središče za trgovino bodeta Trst in Odesa.

Sklenjena je pogodba s Češko-slovaško republiko. Ruski poslanik pride v Prago.

V Anglijo je prispel po vojni prvi ruski parnik »K. Marks« z lesom.

V Moskvi je pričel proces proti soc. revolucionarjem, ki so hoteli v zvezi z reakcionarnimi elementi povzročiti vstaje med kmeti posebno v Ukrajini in pripravljali atentate na sovjetske komisarje. Branijo jih 6 soc. demokratov, tako Vandervelde, Rosenberg in Th. Liebknecht.

Češkoslovaška.

Nejevolja proti koaliciji z buržoazijo se širi med delavstvom vedno bolj. Levo krilo soc. dem. stranke je zato izstopilo iz stranke in osnovali so posebno neodvisno soc. dem. stranko, ki se je priključila 2½ internacionali.

Letos bi se morale po zakonu vršiti občinske volitve, vlada hoče zakon spremeniti, tako da bi bile volitve šele drugo leto. Razlog: ker bi vsled strašnih gospodarskih razmer dobili v večjih mestih in industrijskih revirjih komunisti veliko občin v roke. Demokracija je pač pri Mali Antanti doma. Čehi imajo tudi za

Resnica in batine. 26. maja je bila končana pri beogradskem prvostopenem sodišču preiskava proti komunistu Savi Nikoliću. Pri tej priliki so bile zopet dograne stvari, ki ubijajo razen prizadetih osumljencev, naš ugled v tujini. Prebrala se je razprava polkovnika Arandjelovića. Polkovnik trdi, da je nemogoče, da bi obtoženi Nikolić mogel dobiti v roke sploh kake zaupne dokumente, povelja ali sploh tajne formularje in se mu zdi zato zelo čudno, kako je mogel obtoženec priznati, da je dajal take dokumente in formularje tretjim osebam. Obtoženec je nato izjavil, da on ni nikoli špijoniiral niti imel tajnih dokumentov v roki, da pa več ni mogel prenesti na policiji grozovitega pretepanja in je konečno podal izjavo, ki so jo na policiji zahtevali od njega. . . . Zopet en karakterističen donesek, ki kaže, kako se je pripravljal in vodil proces proti komunistom in dičen list iz venca, s katerim se je ovenčal Pribečević-Zerjavov režim.

Amnestija. 29. maja od 6. do 9. ure se je vršila seja ministrskega sveta, na kateri se je razpravljalo samo o pomiloščenju raznih delinkventov; ki naj bi se ob priliki kraljeve poroke izvršili. Razpravljalo se je posebno o pomiloščenju političnih krivcev, med katerimi bi se morali pomilostiti tudi častniki iz znanega solunskega procesa in komunistični voditelji. *Ministri so se temu odločno protivili in je zato verjetno, da ti ljudje ne bodo deležni milosti vladarja, ker se mu ne bodo niti priporočili.* Pomiloščenjem pa bodo vsi oni kmetje, ki so bili obsojeni radi prekršitve odredb glede sajenja tobaka, kuhanja žganja in slinčih.

Trpljenje rudarskih delavcev v okruženju zatvora v Tuzli. Po 14 mesečnem zatvoru nedolžnih rudarjev ni mogel nikdo iznesti trpljenja in mučenja onih mučnikov. Zato hočemo vse one, kar nismo mogli prepričati, danes javnosti iznesti. Bivši okružni načelnik Grudić dal je na svoj nesramen račun zapirati in tepsti od glada umirajoče rudarje in njihove družine. Kolikor pa sam ni mogel izpolniti onega nasilnega preganjanja, so mu pomagali njegovi glavni pomagači: Ljučar, Pavlović, stražari Srdić, Dimso in Dušanić, kateri so tako zversko postopali z rudarji, da se vse ne da popisati, zatorej hočemo samo nekoliko dati našim sodrugom na javnost. Na primer, ako se je imel kateri kaj pritožiti ali pa prositi, so mu enostavno odgovorili: »jaz sem vse, upravitelj in Bog«. Ako je kateri omenjenih katerega izmed rudarjev opazil na oknu, peljal ga je na hodnik in ga tolkel po obrazu, ga vrgel v samnico in mu odzvel večerjo, ne da bi kateremu to naznanil. — Za rudarje se ni nikdo brigal, da bi videl ali smo še živi, ali smo pa že poginili, kakor so nam želeli. — Od 1. januarja do septembra meseca 1921 ni nikdo drugi prišel k rudarjem kakor klučar in stražar. Slamnjak nismo imeli nikakih, bilo je samo nekoliko prašine od slame, v kateri je pa bilo več živali, na primer uši, stenič, kakor pa slame prašine. Tako daleč je tirala naša nesramna buržoazija, da je hčerka zaprtega rudarja K. Železnika zno-rela, ker so jo stražili, da ji bodo očeta obesili ali ustrelili. Nikakor pa ne smejo misliti oni krivci, kateri so vse zakrivali, da so za vedno ušli pravici. *Več rudarjev.*

IZJAVA.

Podpisana obžalujem, da sem govorila neresnične besede dne 19. V. t. I. proti sodrugu Pektar Aloju in njegovi ženi Mici.

Amalija Šircelj

Studenec št. 15 pri Hrastniku.

času. Tako je končal po krivdi II. internacionalne 9-členski odbor. Kongres se bo pa vršil v kratkem, proti volji voditeljev II. internacionalne, ki so jim bližji interesi nacio-

nalnih kapitalistov, s katerimi sede v vladah skupaj, kot pa interesi mednarodnega proletariata. Tudi drugod spoznava delavstvo svoje Antone Kristane.

Strokovni pregled.

Izrabljanje stavbinskih delavcev.

Že 17. marca t. l. so predložili stavbinski delavci svoje zahteve za povišanje mezd delodajalcem. Prvi pregovori 18. marca so bili brez uspeha ter so se preložili na konec marca. Delodajalci so v nameri, da čim dalj ostanejo pri nezvišanih mezdah, zavlekli pregovore do dne 9. maja. Tega dne so izjavili zastopniki podjetnikov, da niso upravičeni sklepati o zvišanju mezd in odgovorili tako pogajanja na 12. maja. Podjetniki, ki so že tolikokrat dokazali, da nimajo niti iskricice človeškega čuta napram svojim sužnjem, niso hoteli na noben način ustreči delavskim zahtevam in so se delavcem še rogali, češ, »delavske zahteve so premajhne, ker od marca, ko so bile zahteve predane, do maja je draginja zopet zrasla.«

Pri končnih pogajanjih, kjer so podjetniki barantali kakor cigani, kadar kupujejo konje, so 12. maja naposled pristali na tele mezde:

1. Za polirje 22 do 28 kron za normalno delavno uro;
2. Za predelavce 17 do 22 kron za normalno delovno uro;
3. Za izučene profesionaliste 15 do 19 kron za normalno delovno uro;
4. Za težake 9 do 13 kron za normalno delavno uro;
5. Za mladostne delavce 6 do 9 kron za normalno delovno uro;
6. Za delavke 6 do 9 kron za normalno delovno uro;
7. Za vajence 7 do 13 kron za normalno delovno uro.

(Nižje plače v tej tabli so določene za delavce, ki pridejo šele v delo oz. so šele oproščeni, sicer veljajo višje plače.)

Ta povišek velja od 8. maja t. l. dalje.

Da povišanje ni bilo večje je glavna krivda v tem, da so zastop. delav. iz »Unije« hoteli, da pride na vsak način takoj do sporazuma, čeprav le na podlagi še tako malega zvišanja mezd, da bi mogli pokazati svojim članom uspeh, čeprav le malenkosten. To je žalostno dejstvo. Delavstvo pa naj pripiše postopanju zastopnikov »Unije«, če ni povišanje mezd stavbincev večje.

Podjetniki iščejo raznih vzrokov, kako bi se ognili temu zvišanju naših revnih mezd.

N. pr. Slov. gradb. in industr. družba d. d. »Slograd«, je odpustila 4 delavce, ki so imeli popreje 14 K na uro, a v sedanji tarifi je predpisano 13 K. Namesto, da bi jim zvišala revno mezdo za 3 K. jim je še ena krona pri uri odtrgala in jih odpustila. Čudimo se nesramnosti te »vrčke, ker so ji ti delavci morali prav dobro delati, če so imeli 14 K že tedaj, ko so drugi dobivali 10 do 11 kron. Tvrška »Union« je na zahtevo delavstva morala plačevati za nočno delo 100% več kakor za normalne delovne ure, kakor je to predpisano v zakonu o 8-urnem delovniku. Plačevala je to 8 dni potem je pa, ko je bilo delo dovršeno, namestu, da bi jim dala drugo delo, delavce odpustila iz maščevanja, ker so branili svoje pravice. To postopanje je navadna šikanaža delavstva. Pri tvrdki Emil Tönnies mislijo, da je dolžnost delavstva, da sedaj ko ima par vinarjev na uro več, dela trikrat toliko kakor poprej. Če le opazi znani priganjač Podboj delavca, da ima kos kruha v ustih, ker pri takem težkem delu mora pač nekaj jesti, že vpije nad njim in ga psuje na najgršne načine. Opozorili bi pa tega gospoda, da se tudi v Ljubljani delavstvo ne pusti zmerjati s »svinjami« in da naj v lastnem interesu pazi, predno bo še enkrat rabil take psovke. Podjetnik Andrej Černe ne pozna oz. neče poznati zakona o 8-urnem delovniku ter neče plačevati nadure po 50% višje temveč goni delavstvo, brez oblastnega dovoljenja, naj delajo po 10 ur na dan. Delavci, zavedajoč se svoje pravice, nečejo delat več kakor 8 ur, če jim ne plača nadure po zakonitem predpisu. Prav je tako, tako nastopa zaveden proletarec! Tvrška Viljem Treo misli, da ima živino v službi, ne

pa lačne delavce. Ima celo vrsto priganjačev, ki zapovedujejo vsak po svoji volji, tako da uboga delavska para, ki ima le dve nogi in roki, ne ve katerega bi poslušala. Pri tej tvrdki je tudi znan poslovodja Čebolini, ki odpušča delavstvo, kadar ga je volja, pa naj si že bo ponedeljek, sredo ali petek. Samo ob pol 10 reče: »Marš vun!« Ti izkoriščevalci nečejo vedeti, da se mora dajati odpoved v soboto.

Opozarjamo vse stavbinske delavce:

1. Za vsako nadurno delo (t. j. za vsako uro, ki se dela čez 8 ur) morajo dobiti za uro za 50% večjo mezdo, če se dela pa čez 6. uro zvečer, se računata delo za nočno delo, in morajo dobiti za to delo 100% večjo mezdo, kakor za normalno delovno uro.

2. V pogodbi z dne 12. maja t. l. je določeno, da veljajo za podjetnike in delavce glede odpovedi službe obrtni zakoni. Po teh zakonih mora delavec, ki hoče zapustiti službo, to javiti podjetniku 15 dni prej, ravno tako mora podjetnik delavcu naznaniti odpoved 15 dni prej. Če podjetnik tega ne stori in odpusti delavca takoj na mestu, mu mora izplačati mezdo za 15 dni vnaprej. Če tega podjetnik noče storiti, se mora delavec obrniti takoj na svojo organizacijo in na obrtno sodišče. Oblasti opozarjamo posebno na protizakonito postopanje raznih podjetnikov, ki širi med delavci nezadovoljstvo in tako izziva štrajke in nemire. Javnost pa opozarjamo na umazani način, s katerim se bogate nekateri podjetniki, ki skušajo delavstvu odtrgati vsak grizljaj kruha iz ust.

Delavce pa pozivljamo, da vsi, ki še niso organizirani stopijo v organizacijo, ker samo trdna organizacija je v stanju, da zboljša naše bedno stanje. Le če bode vsak stavbinec organiziran in če bo delal za svojo organizacijo bomo dosegli, kar hočemo.

Naj živi »Osrednje društvo stavbinskih delavcev!«

Stavbinci! Agitirajte med sodrugi, ki še niso člani organizacije! Vsak stavbinski delavec in delavka mora biti v organizaciji!

POZOR!

Lesni delavci, mizarji, ne potujte v Zagreb (mezdni pokret), Osijek (štrajk), Beograd (brezposelnost).
Steklarji, ne potujte v Beograd (mezd. gibanje).
Stavbinci, ne potujte v Zagreb (mezd. gibanje), Beočin (štrajk v cementarni).
Tesarji, ne potujte v Split (štrajk).
Opekarski delavci, ne potujte v Šisak (štrajk).
Kovinarji, ne potujte v Celje (štrajk), v Zagreb in Maribor (mezd. gibanje), v Osijek (mezd. gibanje livarjev).
Krojači, ne potujte v Beograd in Zagreb (brezposelnost).
Jermenski in sedlarski delavci, ne potujte v Kruševac.
Kožarski in čevljarski delavci, ne potujte v Zagreb, Beograd in Vajljevce.
Rudarji, ne potujte v Slovenijo!
Živežni delavci, ne potujte v Osijek (mezd. gibanje).

Prvi predpogoj za strokovno delovanje je — ukinjenje zakona o zaščiti države. Vranji je izbruhnila stavka v tobačni tovarni. Voditelj štrajka so bili kaznovani po § 11. zakona o zaščiti države.

Delavci šumske industrije v Zavidoviču (Bosna) so stopili v stavko, ker jih podjetje sili k 10-urnem delu in jih tudi steer šikanira na vse načine. Stavka 500 delavcev.

Štrajk pri Westenu se nadaljuje. Pomagajte štrajkujočim, ker njih boj je boj za pravice celokupnega proletariata.

Štrajk kovinarjev na Češkem.

V soboto se je pričelo glasovanje delavcev kovinarske stroke o tem, ali naj se stavka nadaljuje. Danes se je glasovanje nadaljevalo. Udeležba je bila ogromna, le nekaj tisoč delavcev se je vzdržalo glasovanja. Skupaj se je v 53 obratih izreklo nad 70 odstotkov delavcev za nadaljevanje stavke. Na podlagi tega izida glasovanja bo jutrišnja plenarna seja zaupnikov odločevala o nadaljnji taktiki delavstva.

Dopisi.

Sestradini. Zopet se po nekaj tednih oglašamo v edinem delavskem listu, v »Del. Novicah«, da še enkrat povemo, kako skrbi naša delodajalka — država za nas, Draginjskih doklad se nismo dobili povišanih, razven — sramota je to sploh povedati — nastavljeni so dobili po 80 par dnevno povišano. Sramota je to za vladajočo gospodo v Beogradu. Ali ti gospodje ne vidijo, kako umiramo glado, ali ne čujejo naših obupnih klicev? Ali nas merodajni gospodje res mislijo pognati v obup. Gospodje, le tako naprej, združili bode te tako naše vrste trdno z vrstami ostalega proletariata. Komur še zadnja škandalozna razkritja ne zadostujejo, da spozna način in svrhu kapitalistične družbe in države, temu bo to naše postopanje odprlo oči in mu pokazalo pot, ki nas bo edina rešila, pot med ostalo silno proletarsko armado, ki je na zmagovitem pohodu. In zadnji dnevi vaše preobestnosti niso daleč! Če hočete, da vam bomo pošteno delali, plačajte nas pošteno, zakaj tudi v naših rokah je vaša usoda. Vam, nižji državni uslužbenci, pa kličemo, prebudite se, organizirajte se v razredno-zavednih organizacijah! Vrzite iz vaše srede pijavke in klečepalce; ljudje, ki vam vedno pridigajo »da je narodnost in država v nevarnosti«, so le izdajalci delovnega ljudstva, so ponižni slugi kapitalizma, ki mu služijo, kakor pri svojem gospodarju. Spomnite se Markovega izreka, da je rešitev proletariata odvisna le od proletariata samega.

Živele razredne organizacije uradniškega proletariata!

Več nižjih državnih uslužbencev.

Hrastnik. 28. maja se je vršil tu strokovni shod. Shod je otvoril sodrug Bedenik ob 3. uri popoldne in podal besedo sodrugu Ogrinu iz Trboveli. Sodrug Ogrin je razložil današnji položaj delavstva, opisal posebno bedo rudarjev ter poročal o mezdnem gibanju, o rudarskih zahtevah in čudnem postopanju Trbov. premogokopne družbe, ki se izgovarja na državo, da ne bi povišala plač delavstvu. Razložil je eksistenčni minimum za delavca v današnjih časih. Ob burnem pritrjevanju zborovalcev je ožigosal početje nekaterih izdajalcev proletariata. S. Alt je prebral resolucijo, za katero je glasovalo 900 delavcev. Sodrug Bedenik je v živih besedah orisal pomen strokovne organizacije in je očrtal neosnovno odpuščanje najboljših sodrugov po Trbov. družbi. Ko je govoril o protidelavskem početju strojnika Zupana in paznikov na separaciji so se čuli medklici: »Proč z njimi!« Sodrug Ogrin je še govoril o strokovnih organizacijah, o agrarni reformi in socializaciji. V odbor »Zveze rudn. del.« podružnica Hrastnik, so bili izvoljeni: ss. Bedenik Fr., predsednik; Kovač Fr. II, tajnik; Alt Jos., blagajnik, ter ss. Dobovšek Fr., Gumzej Alojz, Petrlin Fr., Blaj Matija, Pepelnak Iv. in Bistan Iv. za odbornike.

Trbovlje. Nedavno je umrla na Doherni stara žena Vegmaher. Njena hči je takoj naznanila smrt matere zdravniku, ki pa ni imel časa, da bi mrtvo pogledal, ampak so morali na potu k pogrebu zanesti rakev v bolnico, a ker ga ravno ni bilo doma, so morali tu čakati precej časa na njega. Če sta zdravnika v Trbovljah že prestara, da bi mogla opravljati svojo službo — pa naj se preskbi nadomestilo! Drugič več o tej stvari. Trboveljčan.

Trbovlje. 27. maja je dal v cementni tovarni paznik Čater 9 delavcem v akord, da pripeljejo in izpraznijo 57 vozičkov kamna ter da zopet spravijo prazne vozičke na most. Ker je pa paznik dal premalo orodja, ni dobil en delavec lopate. Delavci so si pomagali med seboj in spraznili vozičke. Ko je pa prišel paznik Čater in videl, da je eden brez lopate, je začel vpiti in zahteval, da dotični dela še eno uro čez ših. Sitnaril je tako dolgo, da je to delavce vjezilo in delavec Jos. Munda ga je pograbil in ga vrzel ob tla. Paznik jim je sam dal delo v akord, sam je bil kriv, če eden ni dobil lopate in ni imel pravice, ko je bilo dogovorjeno delo končano, je še naprej sitnost stresal. Zato je umljivo, da je delavcu Mundi

zavrela kri in nepravilno je, da je bil odpuščen on, ne pa kaznovan paznik, ki je s svojim nastopom zakrivil sam ta incident. Očevidec.

Vič. Pri nas ima tovarno znani vojni dobičkar Golob. Nastavljene ima večinoma delavke, ki zaslužijo na dan po 35 kron (to je niti za 2 hlebca kruha ne zaslužijo). Gospod milijonar Golob, posebno pa še njegov kompanjon Rozman psujeta delavke z najgršimi psovkami, kakor k...a itd. Seveda se ta demokrat najčistiše baže ne ozira nič na zakon te določbe glede 8-urnega delavnika. Ko so v soboto delavci po končanih 8 urah hoteli domov, jih je začel psovati in ko so mu odgovorili, da naj jim to pove poprej in naj plača nadure s 50 odstotki več, kakor to določa zakon, je enemu delavcu dal 14 dnevno odpoved, drugemu pa je rekel, naj pride v ponedeljek po knjižico. Ker slednjemu ni hotel plačati, kar tudi zahteva zakon, za 14 dni v naprej — bo sedaj imelo opraviti razen obrtne oblasti še obrtno sodišče z gosp. Golobom. Naj nikar ne misli Golob, da je vsegamo gočen, pa naj si bo še tako dober prijatelj Praprotnika. Delavci.

Trbovlje. Da je danes vse splošna gosp. kriza vsled katere proletariati cellega sveta, izločen iz človeka-vrednega življenja, obupan tava in preklinja vse, kar je lepega in potrebnega za dostojno življenje človeka, in vse to so vendar le sadovi proletarčevih rok. Menda ne bo noben človek v širši javnosti zanikal. Da bo pa čitateljem lažje umljiva zgoraj omenjena moja trditev, je moj namen podrobneje opisati in podati en primer, kateri naj bi še posebej služil v dokaz te resnice. Kakor že omenjeno vse kar leze in gre, tudi te vse krasne palače in vile so plod dela, so sad proletarčevih rok, nima pa ta ustvaritelj, proletar - delavec nobene pravice, do izrabljanja sadov svojega dela, ker so se ugnezili v pošteno človeško družbo proti, lenuhi, kateri se dela sramujejo ter se norčujejo iz onega, ki dela; ne zadovoljujejo se pa s tem temveč poslužili so se sredstva, ki se ga še poslužujejo danes, da slepe maso poštenega delovnega ljudstva z raznimi frazami ter s tem povzročajo v masah proletarcev razkroj in nesoglasja ter si s tem zagovarjajo nemoteno, nesramno izkoriščanje, šikaniranje in preganjanje poštenega miroljubnega delovnega ljudstva. V dokaz naj mi bo dovoljeno nekoliko opisati položaj sužnjev proletarcev, zaposlenih pri največji pijavki delavske krvi v svobodni Jugoslaviji, Trboveljski premogokopni družbi. Ta izkoriščevalka namreč obstoja, iz samih tujezemskih mogotcev, lenuhov, katerim je dovoljeno in dano na prosto, da za svoje razkošno življenje brezmejno izrabljajo delovno moč poštenih miroljubnih Jugoslovanskih državljanov. Ni se še pojavil do danes, v četrtem letu obstoja svobodne »demokratske« Jugoslavije človek na oblastvenih mestih, kateri bi imel resno voljo vsaj delno zaščititi več tisočev trpinov rudarjev pred nesramnim izkoriščanjem tujezemskih mogotcev. Ti črni sužnji rudarji so potom svoje strokovne organizacije sporazumno z zakonito priznanimi zastopniki delavstva, II. rudarsko skupino pod težo nevzdržljivega položaja bili prisiljeni, da vložijo spomenico pri zastopnikih teh tujezemskih mogotcev v Ljubljani v svrhu delovnega izenačenja plač z današnjo draginjo. Človek bi mislil, da bodo gospodje na odločilnih mestih, na podlagi svoje višje izobrazbe, vsaj toliko dobri v računanju, da bodo v teku par dni lahko izračunali, da ni mogoče živeti življenje poštenega človeka z dnevnim zaslužkom največ 60, 70 do 80 kron dnevno, med tem ko znaša izdatek za pičlo, borno hrano delavca dnevno najmanj 50 do 60 kron. Kje je obleka? kje je obuvanje? kje sredstva za izobrazbo, da ne omenim še razvedrila, ki je ravno tako neobhodno potrebno za dostojno življenje. Da se pa poveča ter pospeši korakanje teh črnih sužnjev rudarjev pred žrelo obupa, se jih šikanira s tem, da se njim pri že itak ničevi plači neizplačuje drobiža z motivacijo, da ga ni, nočejo si pa ti gospodje vzeti pred oči, da se pojavljajo slučajni v vseh revirjih Trboveljske premogokopne družbe, ka-

teri so sicer skoraj neverjetni, toda žal vendar resnični, da je delavcu za njegovo težko delo skozi 14 dni ostalo še čez razne odbitke čiste plače 9, 10 do 12 kron, katere je ravno tako nestrno pričakoval, da bi si vsaj na dan plače lahko privoščil par ogrskih cigaret. Ne dobi jih pa z motiv., da ni drobiža in tako se mu po preteku plačilne periode za 10 do 12 storjenih šihov izroči takozv. plačilni listek (fale), kateri pa ne pride v poštev v trgovini za manufakturo kot plačilno sredstvo, da bi bilo na ta način mogoče delavcu trpinu si nabaviti z praznimi plačilnimi listki neobhodno potrebno obleko in obuvene. Za služek dvanajstih šihov se mu kratkoma odteguje za hrano, bolniško blagajno in razne druge drobnarije, neoziraje se ali ima ta človek še kaj obleke in perila itd. Ne vprašajo pa ti gospodje, ali zaslužijo njih sužnji še čez hrano toliko, da jim bo mogoče nabaviti si mila, kar ga rabijo za očiščenje svojega života in perila, ni jim nič mar ali so ti sužnji prehranjeni, ali imajo sredstva za vzdrževanje snage, ali imajo prepotrebne obleke in obuvala, mar jim je samo, da garajo in prodajajo svojo delovno moč, dokler se jim ne skloni hrbet pod težo prenapornega dela in vsesplošnega pomanjkanja. In ko so zgubili vso svojo moč, in sicer povečini že v zgodnji starosti, se jim kratkoma odkaze pokojnina za njihovo večletno trudapolno delo, in sicer največkrat v takšni količini, da bi niti od daleč ne odgovarjala za eno dnevno pošteno hrano v današnji draginji. Konečno kličem javnosti: »kje ste danes ljudje, ki ste nam pridigovali o osvoboditvi in demokraciji? Vam pa trpini rudarji kličemo, vsi do zadnjega v strokovno organizacijo v »Zvezo rudarskih delavcev«, da si stavimo enotno fronto proti enotnemu krutemu sovražniku kapitalu — kajti dokler bo nas izkoriščevalec opazoval v takšni zmedi in razkrojnosti ter dokler bomo mi kazali našim izsesalcem našo nezavednost s tem, da ne pojmuemo, kakšne velike važnosti so za proletariati dandanes njegove razredno bojevne strokovne organizacije, je nemogoče, da se stvarno izboljša nevzdržno stanje, v katerega nas je veliki meri privedla naša brezbržnost ter nezavednost. Kličem vam trpini rudarji, kateri se še niste prebudili iz pogubonosnega spanja, da je trenutek skrajnosti že blizu ter je neobhodno potrebno, da se oretete spon teme in pogledate z odprtimi očmi v sredstvo, katero nam je edino na razpolago in to so: **enotne strokovne organizacije, enotna fronta proletariata proti enotnemu kapitalu. Naj živi delavska solidarnost! — Naj živi enotna fronta proletariata! — Naj živi zavednost rudarskih delavcev!**

Mlad rudar iz Trboveli.

Zagorje. V lepi dolini zagorski je steklarina, ki je v njej zaposlenih okoli 250 delavcev. Z družinskimi člani je od steklarne odvisno 800 ljudi. Delavci so večinoma domačini, ki z veseljem delajo v svoji rodni vasi, a zdaj jim preti, da bodo v jeseni zgubili delo in da bodo morali po svetu s trebuhom za kruhom. To naj bi se zgodilo po diktatu g. Haitmanna, tukajšnjega ravnatelja premogovnika Trboveljske družbe. Ta gospod se v zadnjem času zelo zanima za steklarino, zakaj ne vemo, lahko pa bi ugenili vzrok. Ko je Trboveljska družba dala v najem steklarino Abel-ovim dedičem je bilo dogovorjeno, da da v najem tudi potrebna stanovanja za delavstvo. Tvrdka Abel je zgradila še sama 35 stanovanj za delavstvo, ali je še vedno zasedenih 26 stanovanj Trboveljske družbe po steklarjih. Gospod ravnatelj premogokopa pa zahteva, da steklarina izprazni do jeseni še ta stanovanja, čeprav ne da tvrdki Abel na razpolago zemljišča, kjer bi ta lahko gradila. V omenjenih stanovanjih stanuje le še onemoglo delavstvo, ki je garalo za Trb. družbo 30 do 40 let. Toda gospod ravnatelj nima toliko srca, da bi dal tem ljudem še stanovanje vsaj za eno leto ter stavil steklarini na razpolago potrebna zemljišča, da ta zgradi za steklarje stanovanja. Sicer pa če tudi steklarina izprazni svojih 26 stanovanj ostane še vedno 300 rudarskih družin, ki bodo morale stanovati po dve v enem stanovanju ali pa v privatnih hišah. Gospod Haitmann zidajte vendar

tudi vi, vsaj rabite 326 stanovanj, ali od steklarne jih morete dobiti le 26. Saj je vam ubogi Trboveljski družbi, menda dovolila vladna 60% zvišanje cen premogje le pod pogojem, da zidate. Trboveljska družba ne gradi sicer stanovanj, ki jih tako primanjkuje v Zagorjih, gradi pa zato druge »prepotrebne« stavbe. Najprvo je vrt gosp. ravnatelja, čigar rodbina šteje 2 osebi, postal je premajhen, treba ga povečati in polepsati. Ko je končal, se mu zdi rudniška restavracija premajhna in misli iz nje narediti celo palačo. Imela naj bi tele prostore: 1. pivnico za uradnike, 2. pivnica za poduradnike, 3. sprejemna soba, 4. jedilno sobo, 5. plesalno dvorano, 6. dvorano za zabavo. Pustili so tudi kotichek za delavstvo, da se tu lahko potopi v medenem alkoholu v nezavest in pozabi na svoje človeške in proletarske pravice in dolžnosti. Take luksuzne stavbe se gradijo — stanovanja pa ne. V stari šoli, sedanjem poduradniškem poslopiju, se uporablja več jako primernih stanovanj — za podstrešja. Kaj je s 4 sobami, ki jih je pred štirimi leti izpraznil dr. Jaklin, ki so še vedno nezasedene? Sicer pa bi tudi Vi gospod ravnatelj, ker že tako skrbite za to, v svojem stanovanju dobili za par družin prostora, kakor tudi v stanovanjih nekaterih višjih uradnikov. Kakor slišimo misli družba letos graditi novo uradniško poslopje za 6 družin. Vsaka teh družin naj dobi 5 do 6 sob. V stanovanju, ki bi jih ti uradniki izpraznili bodo dali 50 delavskih družin. 6 : 50. Ali ni to vnebovpijoča krivica? Razven gonje zavoljo stanovanj je začel gosp. ravnatelj tudi sicer šikanirati steklarino, tako da je — v nasprotju z veljavno pogodbo — ne da v vporabo rudniškega materiala. Hotel je tudi še zadnje skladišče stekla — spremeniti v drvarnico, kar se mu pa ni posrečilo. Zadnjič je našel pri pregledu par polnih in praznih vozičkov v rezervi, čeprav je bilo tedaj 340 vozičkov praznih pri rudniku, ter je zagrozil, če se to še enkrat zgodi ustavi takoj obrat steklarne, pa naj si bo tudi peč polna stekla. Da bi preprečil postajanje vozičkov pri steklarini, je dal iztrgati zadnji kos rezervne proge, ki ga so prej uporabljali za svoje »Herrenwagerle«. Tedaj je proga bila potrebna, za industrijske svrhe steklarne pa je ni treba. Vprašamo vlado in javnost je-li v interesu narodnega gospodarstva, da se maščuje ta del steklarke industrijske panoge, ki je sicer slabo razvita v naši državi? Tudi domače obrtništvo je protestiralo proti ukinenju steklarne in 3. maja smo predložili pokrajinski vladni spomenico glede teh stvari. Prihodnji mesec poteče pogodba med tvrdko Abel-ovi dediči in Trboveljsko družbo. Vlada in vsi kompetentni faktorji imajo nalogo, da se pobrigajo o pravem času, da se prepreči namera g. Haitmanna, ki hoče uničiti steklarino.

Če se bo volja poedinca, čeprav je mogočen ravnatelj, izpolnila v škodo občine in skupnosti, kaj naj storimo mi, kaj naj store naši onemogli tovariši, ki smo jim mi edina pomoč in opora? Zapustiti bomo morali domovino in hajdi v svet, ker nam naša domovina ne more dati kruha. Da se to prepreči, je dolžnost nas vseh. Steklarji.

Javornik. Klerikalno demagoštvo. »Novi čas« je prinesel pred nekaj dnevi notico iz Kor. Bele, v kateri s svojo znano zlobnostjo kot zahrbtni denuncijant podtikuje Jeseniški kovinarski godbi in pa pevskemu društvu »Sava« komunizem. Člankarju je gotovo vsaka korporacija, pa če tudi je kulturna, katera ne sloni na podlagi klerikalnih načel zelo močno v želodcu, ter s takimi dopisi hoče na denuncijantski način opozoriti policijsko oblast, da bi jih ista razpustila. Prav dobro razumemo taka počenjanja, katera so bila v praksi izvedena med svetovno vojno tudi na Kor. Beli in kar je zelo značilno, Na uho zahrbtnemu denuncijantu in člankarju omenjene novice v klerikalnemu »Novem času« pa povemo, da klerikalna stranka ni nič drugega kakor pa varuhinja kapitala že od pamtiveka, v katero svrhu je bila sploh ustanovljena. Pred vsem pa opozarjamo javnost na demagoško pisavo klerikalnih listov, ki bobnajo v svet, da zahtevajo od današnje reakcionarne vlade demokracijo in sicer da naj uveljavi razveljavljene pravilno izvoljene delavske zastopnike,

na drugi strani pa na tako zahrbtni način denuncirajo obstoječe korporacije, katere so v tem slučaju le kulturne in nič drugega. Radi bi ribarili v kalnem, osobito sedaj pri občinskih volitvah, kakor vse obstoječe politične stranke, katere niso toliko poštene, da bi tudi v dejanjih pokazale, da stoje na principu prave demokracije, kateri naziv izgublja že povsem pravo tolmačenje imena in to odkar obstoja demokratski način vladanja današnje demokratsko-reakcionarne centralne vlade. Člankarju v »Novem času« pa sledeči pozdrav: Der grösste Schuft im ganzen Land, ist und bleibt der Denunziant.

D. M. Polje. Občina D. M. Polje v rokah vladajočih strank od 1. 1914. Ko je nastala vojna, je imel Šušteršič v svojih brutalnih rokah vso Kranjsko, tako je trpela tudi naša občina marsikaj krutega: 150.000 K vojnega dolga, revkizicije in razne nerednosti, ki so nam znane iz krute vojne, vse to po zaslugi takratne SLS. Takrat najbolj nasprotujoča liberalna stranka je imela cele škafe pomij, da umaže res vredno SLS. Ko je minula vojna, smo vsi klicali po volitvah, da se rešimo tega neznošnega stanja in obsodimo te, ki so naredili zločin nad občinskim imetjem. Dočakali smo res, dne 3. maja 1. 1921 so se imele vršiti občinske volitve. Volilni imenik je bil tako pomanjkljiv, da skoro polovico naših sodrugov ni bilo v njem, seveda zopet po zaslugi klerikalnega gerentstva. Za agitacijo SKS, SLS, JDS, namreč ena proti drugi so porabili vsa sredstva (kakor jih sicer le še »Slov. Nar.« uporablja v obrekanju Rusije) vkljub temu, da vidimo vsak dan, da so vsi enaki. Kot delavci smo uvideli potrebo, da tudi mi postavimo svojo kandidatno listo, takrat pod imenom: »Kmečka delavska republikanska skupina« rekoč: če tako kričijo in kritizirajo občinsko upravo, smo upravičeni tudi mi, da pregledamo to stvar. In res, v občinski odbor je bilo izvoljenih od 24. odbornikov tudi naših 6, takoj so jim odrekli pravico Samostojnosti, liberalci in Narodni soc. z zakonom o zaščiti države. Tako je prešla naša občina kljub vsem kričanju iz rok paševanja Šušteršiča v še hujske roke Žerjav—Puceljvih podrepnikov.

Namesto naših 6 odbornikov se vršijo 11. junija nadomestne volitve, vse stranke se pulijo in pregovarjajo kakor za Kristusov plašč. Le pulite se, s tem ste dokazali tudi še ostali, da ljubite zakon proti delavstvu. Vam delavcem občine D. M. Polje pa kličevo, da bojkotirate tako početje nad proletariatom. Vaše kroglice, katere ste spustili 3. maja 1. l. niso veljavne. Vi nimate pravice, da odločujete, vi ne smete potom svojih zastopnikov pregledati občinsko upravo. Zato volilci proletarci, če so bile vaše kroglice neveljavne in so sedaj veljavne, je to samo igračkjanje z vami, o vaših pravicah odločuje birt, štacunar in ne vaši zastopniki.

Delavci, proletarci, dne 11. junija ostanite doma, da s tem protestirate proti krivičnim odredbam Šušteršičevega nasledstva, ali pa, pojdite si ogledat ljudi, ki so proti vam.

Naj živi proletarska občina!

Proletarec.

Kočevje. 21. t. m. se je vršil javen shod rudarskih delavcev v Kočevju, ki ga je sklicala Zveza rudarskih delavcev ob 2. uri popoldne v dvorani hotela »Trst«. Predsedoval je sodrug Češarek, zapisnikar je bil sodrug Mi-

helič. Strokovni tajnik sodrug Peterkovič je v dvehurnem govoru pojasnil navzočim delavcem, ki jih je bilo čez 300, potek mezdnih pogajanj. Povedal je kako zavlačuje Trboveljska družba pogajanja in kako se izgovarja na vse načine, da bi preprečila povišanje mezd in ureditev varnostnih naprav v rudnikih. Pojasnil je tudi kako izvažata družba denar, ki si ga je pridobila iz žuljev in upognjenih pleč naših rudarjev v Francijo in Avstrijo, pa je zato vendar »državotvoren« element, čeprav ima svoje glavno knjigovodstvo še vedno na Dunaju in čeprav so se ji očitati prav čudni računi ko je preračunjevala dinarje v avstrijske krone. Delavstvo pa, ki trpi pod to družbo pa bodi si že slovenske, srbske, hrvaške ali nemške narodnosti, ki hoče boljši košček kruha, se takoj proglašajo za »protidržaven« element. V drugi točki dnevnega reda je orisal preganjanje, ki so ga družbeni voditelji in inženirji naperili proti delavstvu posebno v Kočevju. Na mestu so odpustili predsednika podružnice »Zveze rud. delavcev« sodr. Češarka, sodr. Miheliču (tajniku) so dali 14 dnevno odpoved, premestili nekaj odbornikov in drugih zavodnih sodrugov iz jame k dnevnemu kopu. Namen je prozoren, organizacije se boje, ker hoče pripomoči delavstvu do boljšega koščka kruha in nam hoče pomagati proti brezvestnemu izkoriščanju, ki ga vrši Trboveljska družba. Čudno je pa da slovenski narodnjakari, ki povsod preganjajo nemško delavstvo, ki hočejo v Mariboru n. pr. nemške sodruge železničarje na vse načine spraviti ob hruh, nimajo nič proti šarfmaherskim kočevskim inženirjem, ki so bili in so vsenemci, kar jih pa zopet seveda ne ovira, da ne bi svojih nemških rojakov delavcev preganjali na najsurovejši način. Slovenski in nemški kapitalist sta razredno zavodna in v prvi vrsti branita interese kapitalistov; narodnost pa, ki je ima eden in drugi vedno polna usta, je krinka s katero skrivata svoje umazane duše. Zato je dolžnost slovenskega in nemškega delavstva, da se postavita proti svojim izkoriščevalcem skupaj, ker sta oba jednako lačna in izkoriščana, pa naj si že govorita slovensko, nemško ali laško. Ko je omenil še sodrug Peterkovič, da bi Trboveljska družba storila državi večjo uslugo, če bi 5.000.000, ki jih je dala za Windschgrätzovo vilo, uporabila za to, da nasiti 10.000 rudarjev v svojih rudnikih in pripomore tako k pomirjenju 10.000 državljanov, je postal g. komisar Kapus nekoliko nervozen, vendar pa ne v tej meri, kakor to dela gospod komisar Vidic. Ko je omenil še sodrug Peterkovič, da se skličejo pogajanja za drugi teden, ker je odšel sedaj rudarski glavar v Beograd, so padli medklici: »Na poroko!«, kar tudi ni bilo prav g. komisariju. Sodrug Peterkovič je duhove pomiril in povedal, da poroka nima s tem potovanjem nič opraviti. Nato je govoril sodrug Češarek ob velikanskem navdušenju delavstva, ki so mu razne »figure« natezle, da sodrug Češarek sploh več ne more govoriti, ker je odpuščjen. Povedal je, da ga je sicer »delavski prijatelj« Stock odpustil brez vzroka, funkcijo predsednika podružnice »Zv. rud. del.« pa mu lahko odvzamejo le delavci ali politična oblast. Ker mu sodrugi še vedno zaupajo (pritrjevalni medklici!), in ker ni nikoli imel kakega konflikta z oblastjo, ki bi mu onemogočil voditi

javne funkcije, hoče še nadalje posvetiti vse svoje moči rudarskim trpinom, hoče še nadalje voditi organizacijo. Dolžnost vsega delavstva je, da ga podpira s tem, da krepko sodelujejo vsi pri organizaciji, da spravijo slehrnega rudarja v okrilje organizacije. Čas je resen, kapitalističen teror je večji kot kedaj. 10.000 proletarec je v zaporih ali v prognanstvu, rudarjem je odvzeta pravica štrajka itd. V teh časih ne kritizirajte organizacije, če ne more čez noč vse doseči. Koliko bomo dosegli je odvisno od vas, če bode organizacija bolj močna, če bo imela več članov, če bodo člani delali bolj požrtvovalno za svojo organizacijo, bomo dosegli več, če bode pa neorganizirani ne bode dosegli nič. Gospoda Stock in Stepan sta brala Sv. pismo in našla sta vrsto: »Udaril bom po pastirju in ovce se bodo razkropile.« Vedel sem, da me bodo preganjali, ko sem začel organizirati rudarje, in še me bodo preganjali ali naj vedo, da organizacije bo konec tedaj, ko bo konec zadnjega delavca v Kočevju.

Sodr. Godec je orisal grdo in surovo obnašanje nekaterih inženirjev in paznikov proti delavstvu in povedal, da se mora tudi v Kočevju izposlovati sprememba. Pripoznatni se mora organizacija in njeni funkcionarji, kakor se je to zgodilo že v vseh drugih revirjih; odstraniti se morajo ti zagrizeni naduteži, ki preganjajo in psujejo delavstvo pri vseh prilikah; delavcem, ki so po nedolžnem vrženi na cesto, se mora dati popolno zadoščenje. Povdarjal je tudi, da delavstvo ne bo pripustilo, da bi se med njim klatili plačani agentje, ki rujejo proti strokovnim organizacijam. Žalostni časi 1914 do 1918, ko je delavstvo bilo mogotcem izdano brez vse zaščite so za vedno minuli. Za resolucijo (priobčena je v prejšnji številki) je glasovalo čez 300 rudarjev.

Sodr. Kotnik se je zahvalil sodr. Češarku, ki čuti, čeprav je zato preganjan, svojo proketo proletarsko dolžnost, da vztraja na svojem mestu in pozival navzoče, da se trdno oklenejo svoje organizacije.

Sodr. Peterkovič je še enkrat povdaril, da se moramo v vseh revirjih v enotnem nastopu boriti za zboljšanje našega bednega, gmotnega stanja. Proletarska svoboda bo le delo proletariata samega. — Po njegovem govoru je bil shod zaključen.

Sodrugi rudarji v Kočevju, oklenite se trdno svoje organizacije. Vsak kočevski rudar mora postati deloven član organizacije, če hočete boljše mezde, če hočete, da se bodo razni naduteži naučili postopati z Vami kakor z ljudmi ne pa kakor s sužnji. Združenimi močmi bomo ugnali tudi kočevske rudniške mogotce in naduteže.

Zagorje. 1. maja se je zbralo za gladojuče ruske sodruge 933 D. V tretjem tednu maja 841 D 25 p. Za štrajkujoče v Celju 330 D 50 p. Za onemogle sodruge 796 D 75 p.

Prvi javni nastop »Delavskih Telovadnih Jednot Svoboda«, podružnica Jesenice, skupno z delavskim telovadnim društvom »Sloga« iz Maribora.

Sodrugom in sodružicam širom Slovenije!

Socialistična mladina Jesenic in Javornika si je ustanovila leta 1920 pod okriljem »Svobode« lastni delavski telovadni odsek. Ideja po socialističnih telovadnih društvih, ki se je porodila v naših srcih, je vzrasla, naša sveta dolžnost je, da se ta ideja razširi širom Slovenije, oziroma Jugoslavije. Težave, ki smo jih imeli, da smo postavili telovadni odsek na noge, so deloma pre-

magane. Po dveletnem delovanju v prostorih »Delavskega doma« na Jesenicah hočemo pokazati sodrugom in sodružicam ter vsej javnosti, da naš trud ni zaman, da se članstvo resno zaveda cilja, ki smo ga začrtali po vzoru čeških sodrugov. Vabimo socialistično mladino, članstvo SDIZ »Svobode«, sploh vse sodruge in sodružice, da se udeležijo prvega javnega nastopa socialističnih telovadcev in telovadkinj, kateri se bo vršil dne 25. junija t. l. Izvajale bodo proste vaje »Čeških del. tel. jednot«, koje so prednašali češki sodrugi in sodružice na I. del. Olimpijadi v Pragi leta 1921. Nastopili bodo člani in članice ter ženski in moški šolski naraščaj tel. odseka »Svobode« na Jesenicah skupno s člani in članicami del. tel. društva »Sloga« iz Maribora.

Ni naš namen, da pokažemo pred javnostjo, kaj znamo, temveč da damo pogum in veselje socialistični mladini po vseh industrijskih centrih Slovenije, da si ustanovimo čim mogočnejše telovadne odseke.

Sodrugi in sodružice! Statistika razvoja sodružnih »Delavskih Telovadnih Jednot« na Češkem nam jasno kaže, kaj znamo re zavest in pogum mladine. Leta 1897 je bila samo 1 jednota, a leta 1920 pa 156; jednot z 200.000 člani in članicami. Slovenska delavska mladina na noge, led je prebit, ustanovimo si po zgledu čeških sodrugov tudi mi slovenski mladi proletarci močno armado telovadcev, socialistično vzgojenih mož in mladeničev, žena in deklet. V nas naj vlada zavest, da je moč proletarijata ne samo v strokovnih in političnih, temveč tudi v izobraževalnih in telovadnih, močno in trdno stoječih organizacijah. Udeležujmo besede, ki jih je napisal francoski pisatelj Lassalle: »Proletariat, ti si skala, in na tej skali si boš zidal nov svet.«

Telovadba je sredstvo za vzgojo telesne in duševne moči, discipline in samozavesti. V letu 1907 je pisalo glasilo »Del. Tel. Jednot Češkoslovaških« sledeče besede: »V D. F. J. si moramo prizadevati, da v srca proletarske mladine vsadimo misel človečanstva, in tako zgradimo nov, močan temelj prihodnjega človeka. Vsak otrok z zdravo dušo in jeklenimi mišicami nam bo jamčil za zdravo pokolenje in zmago socializma.« Češki sodrugi grede to pot vedno naprej in njim je zmaga zagotovljena. Kdor ima mladino, ima bodočnost. Tega gesla se posebno pri nas dobro zavedajo meščanske stranke. Ali naj mi proletarci spimo? Ne! Slovenska proletarska mladina, tebi kliče članstvo jeseniške »Svobode« energično naprej, po zgledu socialističnih mladinskih organizacij Češke, Nemčije, Nemške Avstrije, Francije, Rusije, Belgije itd., da se v doglednem času tudi mi Jugoslavlani pridružimo tej veliki armadi mednarodnih mladinskih organizacij. Sodrugi in sodružice, ki imate veselje in zmožnost, pojdite, zberite mladino, vzgajajte jo, poučujte jo. Res je, da nastanejo težave, ki se marsikomu zde prevelike, toda strah stran, pogum velja, vse se doseže, samo volje in vztrajnosti je treba. Na delegacijskem zboru »Svobode« dne 30. oktobra 1921 so bile govorjene besede: »Osemurnik ni bil zato izbojevan, da delavec poseda v prostem času po gostilnah, temveč da posveča ta prosti čas izobrazbi. Mladi delavci spadajo v telovadnice, kjer naj si utrjujejo svoje telo, asposabljač ga za težko delo. Osvežijo naj v telovadnicah svoj duh, ki se utrjuje pri napornem delu. Karl Marks je v svojih spisih jasno povedal, da so najrodovitnejša tla za socializem tam, kjer je proletarijat telesno in duševno najbolje razvit.«

Proletarska mladina, razmišljaj te besede, udeležuj jih dejansko, in zmaga za bodočnost bo zmaga socialistične mladine. Z upanjem, da bo 1. javni nastop socialističnih telovadcev »Svobode« in »Sloga« začrtal smernice za bodoče delo na polju izobrazbe vas pozdravljamo s socialističnim pozdravom

Odbor »Svobode«, Jesenice.

Vsem dolžnikom smo razposlali poštne položnice. Prosimo, da nam denar pošljete takoj. Sodrugi! Nabirajte nove naročnike in zbirajte za tiskovni sklad!

Uprava »D. N.«

V. A.:

Zgodovina quo vadis?

Uničeno gospodarstvo in srd izmučenega ljudstva, to bode dedščina, katero bodo zapustili današnji vlastodržci in zato bode doba njihovega vladanja predstavljala v zgodovini eno onih temnih točk, katerih se bodo bodoči rodovi le z gnevom in studom spominjali.

Ob koncu svetovne vojne 1. 1918, je bilo delovno ljudstvo vsled vojnih grozot preizčrpano, da bi moglo samo vzeti inicijativo in urediti socialno-politične razmere svojim interesom primerno. Ta momentana onemoglost delovnega ljudstva je dobro došla današnjim vlastodržcem, ki so najprvo z diplomatsko dostoj-

nostjo vrgli svoje mreže in potem pa polagoma začeli vedno bolj stiskati in vklepati »narod« v svoj jarem. Človek, ki se srečno reši iz neposredne smrtno nevarnosti, v prvem trenutku ne razmišlja o kakih posebnih udobnostih, temveč je zadovoljen z golim življenjem. V takem položaju se je nahajalo delovno ljudstvo ob koncu svetovne vojne. K temu golemu življenju je bilo pridodano kot nameček še problematično nacionalno osvobođenje, kar se je v takratnih razmerah smatralo še za višek sreče in tako je nastalo povsod po Jugoslaviji nekako svečano, praznično razpoloženje. Zastave so vihrale, obhajale so se svečanosti in končnica vsakega slavnostnega govora je bila: »Živijo

Jugoslavija!« Golo življenje in nacionalna svoboda sta bila pa sama na sebi nezadostna za trajni obstanek. Lačni želodec je zahteval hrane in tako je prazniku moral slediti delavnik. Vodilnim krogom je nacionalno osvobođenje odprlo nova pota do korit, delovnemu ljudstvu je pa ostal prazen nič, pobarvan z različnimi blestečimi obljubami agrarne reforme, socialne zakonodaje itd. Z žalostjo se spominja delovno ljudstvo takratnega, samozvanega »Začasnega Narodnega Predstavništva«, kateremu je ob volitvah poslancev v konstituantno dalo zasluženo brco, ali žal, tudi ob tej priliki je bilo po večini prevarano od brezvestnih špekulantov in koritarjev, katere, zato čaka enaka usoda, ka-

kor famoznečasne narodne predstavnike. Ti novi bogovi, ki kakor nekdanji francoski kralj Ludvig XIV. smatrajo sebe za državo, so izdali v svojo obrambo slovečo »Obznano«, ter z njo uprizarjajo orgije, ki morejo postati res državi nevarne, ako bode delovno ljudstvo te samozvane »državotvorce« zares z državo identificiralo.

Današnji politični položaj na Balkanu je v nekih ozirih zelo podoben onemu v srednjemu veku. Takrat so razni domači in tuji velikaši s sodelovanjem duhovništva, ki je krščansko vero prilagodilo interesom takratnih despotov, ustanavljali med balkanskimi slovanskimi plemeni narodne države.

(Konec prih.)